

Datum 2021-09-29
Dokumenttyp Yttrande
Diarienummer 2021/0441
Ert diarienummer S2021/04102
Handläggare Maria Melin

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34)

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet (MFD) välkomnar och tillstyrker utredningens samtliga förslag gällande en mer sammanhållen och likvärdig vård för barn och unga som innefattar förebyggande och hälsofrämjande insatser. MFD lämnar också ett antal kommentarer som framför allt rör vikten av ett funktionshindersperspektiv och möjlighet till delaktighet och tillgång till information för alla barn och unga, oavsett funktionsförmåga.

Myndighetens synpunkter

Allmänna synpunkter

Myndigheten för delaktighet välkomnar och tillstyrker samtliga av utredningens förslag och instämmer i utredningens utgångspunkter och bedömningar. MFD bedömer att utredningens förslag kan bidra till att ge fler barn och unga en god och nära vård. MFD är särskilt positiv till att förslagen i många fall är utformade för att nå grupper av barn och unga som idag riskerar att inte kunna tillgodogöra sig det stöd, den vård och de insatser som redan finns tillgängliga. Barn och unga med funktionsnedsättning och kroniska tillstånd har i många fall ett livslångt vård- och habiliteringsbehov vilket gör att de är särskilt sårbara för negativa konsekvenser i hälso- och sjukvårdssystemet. Barnets vård- och omsorgsbehov lägger ofta ett stort ansvar på vårdnadshavare att sköta och bistå i samordningen kring de många olika vård- och omsorgskontakterna. Vårdnadshavares olika förutsättningar att ta detta ansvar riskerar därmed att ytterst påverka utfallet i vården för dessa barn och

unga. MFD välkomnar därför särskilt utredningens förslag om en fast vårdkontakt (avsnitt 6.5) samt förslagen som syftar till att åtgärda brister vad gäller koordinering, samordning och informationsdelning av vård och stödinsatser (avsnitt 6.2.3, 6.3, 6.4.1, 6.4.2 och 6.5). MFD välkomnar även de förslag som siktar på att avhjälpa brister i övergången från hälso- och sjukvård för barn och unga till hälso- och sjukvård för vuxna (avsnitt 6.4.3, 6.4.5 och 6.5).

Vad gäller sammanhållen information inom vård och omsorg har MFD i sitt yttrande över förslag från Utredningen om sammanhållen information inom vård och omsorg understrukit vikten av att eventuella nya sekretessbrytande bestämmelser möjliggör för informationsutbyte mellan verksamhetsområden och mellan olika kommuner. Barn och unga med mångfacetterade behov och som bor i framför allt små kommuner kan ha vård- och omsorgskontakter som sträcker sig över kommungränser. Detta riskerar att leda till skillnader i förutsättningar att ge en god omsorg mellan olika kommuner och till ojämlikhet mellan kommuner.

MFD vill i det följande också lämna ett antal kommentarer i anslutning till utredningens olika förslag (kommenterade avsnitt framgår av rubriken).

En sammanhållen god och nära vård för barn och unga för alla barn måste innefatta ett funktionshindersperspektiv (avsnitt 6.4.4, 6.3.1, 6.2.3, 6.4.3 och 6.5)

MFD har under flera år bedrivit ett aktivt barnrättsarbete som utgår från ett hållbart arbete som inkluderar alla barn, oavsett funktionsförmåga. Som utredningen konstaterar innebär det i ett vård- och omsorgssammanhang att alla barn måste ses som individer med kompetens och resurser, snarare än att bli sedda utifrån deras ohälsa, risk för ohälsa eller funktionsnedsättning. Utredningens förslag om att alla aspekter av omställningsarbetet till en god och nära vård ska analyseras ur ett barnrättsperspektiv såväl på nationell som regional och lokal nivå är därför välkommet. Det kan bidra till att barn och unga ses som subjekt och egna rättighetsbärare samt att barns och ungas behov och förutsättningar beaktas i det fortsatta arbetet.

MFD vill peka på vikten av att sådana barnrättsanalyser också innehåller ett funktionshindersperspektiv. Genom att inkludera detta perspektiv förstärks analyserna genom att de också tar hänsyn till barns och ungas olika funktionsförmåga. Detta blir särskilt tydligt vad gäller barns och ungas rätt till delaktighet. MFD vill här framhålla att rätten till delaktighet i frågor som

berör barnet återfinns i artikel 7 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Barn och unga med funktionsnedsättning eller kroniska tillstånd har dessutom många gånger fler insatser och åtgärder i sitt vardagliga liv än andra barn och unga, och de har därmed ett ännu större behov av att få vara delaktiga i utformandet av dessa. MFD vill därutöver också lyfta fram barn som på grund av sin funktionsnedsättning kommunicerar på alternativa sätt som en särskilt utsatt grupp när det gäller möjligheten att utöva rätten att komma till tals.

Även rätten till information finns i ovan nämnda konvention, både i artikel 7 och i artikel 9. Utredningen återkommer upprepade gånger till bristen på information riktad till barn och unga och utredningens förslag – som kan bidra till en bättre och mer anpassad information till barn och unga – är därför välkomna. MFD vill dock understryka att det inte bara handlar om barnanpassad information, utan också om att den anpassade informationen måste finnas tillgänglig i alla alternativa format samt att informationen i sig speglar barns olika förutsättningar och behov.

Föräldraskapsstöd och särskilt utsatta grupper av föräldrar (avsnitt 6.2.3 och 6.3.1)

MFD är positiv till utredningens förslag om ett nationellt hälsovårdsprogram som omfattar ett förbättrat föräldraskapsstöd på universell, selektiv och indikerad nivå. MFD instämmer också i att stöd till familjer med svårigheter är ett forskningsområde som behöver stärkas. MFD vill tillägga att föräldrar med kognitiva funktionsnedsättningar är en särskilt utsatt grupp föräldrar som ofta har behov av ett nära och kontinuerligt föräldraskapsstöd över lång tid. De är också en grupp som idag mer sällan än andra föräldrar får det stöd som de behöver.

Elevhälsans roll är central – inte minst för barn och unga med funktionsnedsättning (avsnitt 6.2.3, 6.3.1, 6.4.1, 6.4.2, 6.6 och 6.5)

MFD välkomnar att elevhälsans roll och uppdrag återkommer i flertalet av de förslag som utredningen presenterar. MFD instämmer i utredningens slutsats om att när tillgängligheten till elevhälsans personal brister finns det risk för att barn och unga inte får sina behov tillgodosedda samt att de kan gå miste om den specifika kompetens som elevhälsopersonalen besitter. Till utredningens konstaterande om att detta inte minst gäller barn och unga från socioekonomiskt utsatta grupper vill MFD addera barn och unga med funktionsnedsättning. En stärkt elevhälsa bidrar till att elevhälsans olika professioner bidrar till ett bättre främjande och förebyggande arbete, vilket i

sin tur kan bidra till en mer tillgänglig lärmiljö. Detta är viktigt för alla elever, men särskilt för möjligheterna för elever med funktionsnedsättning att nå skolans mål och minska skolavhopp.

Ungdomsmottagningar bör nå fler grupper av barn och unga (avsnitt 6.8.2)

MFD har inga synpunkter på utredningens förslag om huvudmannaskap för ungdomsmottagningarna. MFD delar dock utredningens bild av att rättigheter kring den sexuella och reproduktiva hälsan inte når alla grupper av barn och unga samt att det finns grupper som i lägre utsträckning kommer till ungdomsmottagningarna, såsom unga med funktionsnedsättning. MFD vill här särskilt lyfta fram den sexuella utsatthet som kan finnas i gruppen barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning.

Sex steg för ett bättre stöd till barn och unga med psykisk ohälsa bör tydligare innefatta ett funktionshindersperspektiv (avsnitt 6.7)

MFD välkomnar och ställer sig bakom utredningens sex steg för ett bättre stöd till barn och unga med psykisk ohälsa. Stegen innehåller många viktiga förslag som kan bidra till att sänka trösklar och öka tillgängligheten till vård och insatser för psykisk ohälsa för alla barn och unga.

Även när det gäller arbetet med psykisk ohälsa ser MFD att funktionshindersperspektivet samt barn och unga med funktionsnedsättning kan lyftas fram ytterligare inom de olika stegen. Inte minst då den kommande nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention ska ha ett uttalat funktionshindersperspektiv samt ett barn- och jämställdhetsperspektiv. Det är viktigt att alla dessa perspektiv tas omhand i det fortsatta arbetet och att de genomsyrar såväl främjande och förebyggande arbete som vårdinsatser och organisation.

MFD instämmer vidare i utredningens beskrivningar av olika riskfaktorer, men vill samtidigt understryka vikten av att arbetet med att identifiera riskgrupper och risksituationer utgör en central del av det förebyggande arbetet. MFD vill också lägga till vikten av att beakta den inverkan som normer kan ha på barns och ungas psykiska hälsa. Normer i samhället kring funktionsförmåga kan leda till att barn och unga med funktionsnedsättning anses avvikande, pekats ut och kan förknippas med negativa stereotyper. Det kan i sin tur leda till sämre självkänsla och en sämre tilltro hos barnet till den egna förmågan och i förlängningen en risk för en försämrad psykisk hälsa.

MFD vill i sammanhanget också understryka skolans och elevhälsans roll i arbetet med att främja psykisk hälsa. I skolan och elevhälsan finns en organisation och ett lagstadgat uppdrag redan på plats, liksom kompetens och kännedom om barnens vardag. Skolan når också alla barn, till skillnad från till exempel ungdomsmottagningarna. När det gäller bland annat barn med funktionsnedsättning kan ett främjande arbete inom skola och förskola många gånger mildra negativa effekter av olika riskfaktorer och bidra till minskad psykisk ohälsa eller förebygga att den uppstår.

MFD välkomnar också att utredningen understryker vikten av ett familjecentrerat arbetssätt som bygger på ett psykosocialt omhändertagande av hela familjen. Ett sådant arbetssätt kan vara särskilt relevant för barn och unga med funktionsnedsättning eftersom funktionsnedsättningen kan bidra till oro hos föräldrar och syskon, något som i sin tur kan påverka barnet och möjligen vara en bidragande orsak till psykisk ohälsa.

Slutligen ställer sig MFD bakom utredningens förslag om att den specialiserade vården behöver stärka sin konsultativa roll och bli mer nära och tillgänglig för primärvården och elevhälsan. MFD vill i det här sammanhanget peka på vikten av kompetens och kunskap om de särskilda omständigheter som kan gälla för barn och unga med funktionsnedsättning. Det händer att symptom på psykisk ohälsa tillskrivs underliggande funktionsnedsättning eller diagnos och inte som den primära orsaken till individens svårigheter eller ohälsa. Detta gäller exempelvis för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning. Mot den bakgrunden är det viktigt att elevhälsan har möjligheter att, på skolenheter som inkluderar särskola, kunna konsultera experter för att kunna upptäcka och förebygga psykisk ohälsa hos sina elever.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande) och processamordnare Maria Melin (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt signerad]

Malin Ekman Aldén